

УДК 37.012

Наталія Куриш, Діана Куриш

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ШКОЛЯРІВ – ІНВЕСТИЦІЇ У МАЙБУТНЄ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Публікація розкриває поняття «фінансова грамотність», аналізує регіональне соціологічне опитування населення «Фінансова грамотність та обізнаність населення Чернівецької області», подає модель підготовки фінансово грамотного випускника, оскільки стійкий фінансовий сектор повинен спиратися на освічених споживачів.

Ключові слова: фінансова грамотність, фінансова освіта, фінансова культура.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку людського суспільства гостро постає проблема підвищення фінансової грамотності населення. Вона є нагальною для забезпечення стабільності фінансового сектору, інформування споживачів (фізичних та юридичних осіб, населення) і підвищення їхньої відповідальності. Фінансовий аспект стосується практично всіх сфер життєдіяльності сучасного суспільства. Фінансова грамотність дає можливість громадянам керувати власним матеріальним благополуччям. Відсутність елементарних фінансових знань та навичок обмежує можливості людей щодо прийняття правильних рішень для забезпечення добробуту.

Міжнародні організації аргументовано доводять, що фінансова освіта споживачів є тим підґрунтям, що має підтримувати нормальне функціонування ринків капіталу та економіки загалом. Актуальним це питання є в країнах, які перейшли з централізованого планування до ринкової економіки.

Як підтверджують зарубіжні дослідження, навіть в економічно розвинених країнах більшість населення має низький рівень фінансової обізнаності та часто завищує оцінку власних знань та навичок щодо

продуктів споживчого кредитування. Більшість споживачів у всьому світі є недостатньо підготовленими до того, щоб керувати своїми фінансами та боргами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням підвищення фінансової грамотності населення в Україні присвячено праці таких вітчизняних науковців, як А. Незнамова [6], Б. Приходько [4], Н. Славянської, І. Соркіна [7], С. Юрія [8] та інших. Вони по різному трактують визначення фінансової грамотності. Ш. Мунді, міжнародний консультант з фінансової грамотності, визначає фінансову грамотність як знання, розуміння, навички і впевненість, що дозволяють особі приймати правильні фінансові рішення та діяти відповідно до конкретних обставин. Метою розвитку фінансової грамотності він вважає вплив на поведінку людей, а не просто надання їм знань, розуміння та навичок [3]. Так, Т. Кізима фінансову грамотність трактує як комплекс світоглядних позицій (установок), знань та навичок громадян щодо ефективного управління особистими фінансами та здатність компетентно застосовувати їх у процесі прийняття фінансових рішень [1]. Професор Т. Смовженко стверджує, що фінансова освіченість допомагає зрозуміти визначальні фінансові поняття та використовувати їх для прийняття рішень про доходи, витрати і заощадження, для вибору відповідних фінансових інструментів, планування бюджету, нагромадження коштів на майбутні цілі тощо.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи реалії фінансової обізнаності населення, необхідно зазначити, що ступінь поширення фінансових послуг в Україні залишається низьким, особливо у порівнянні з європейськими державами. Так, за результатами проведеного регіонального соціологічного дослідження «Фінансова грамотність та обізнаність населення Чернівецької області» було встановлено, що у 29 % населення Чернівецької області відсутні банківські рахунки. Більшість громадян користуються лише базовими фінансовими послугами, серед яких: оплата комунальних платежів через банк (79 %); користування банківським рахунком та пластиковою

карткою (82 %); проведення платежів через термінали платіжних систем (53 %); користуються послугою переказу грошей через банк (92%); обмін валюти (47 %) та інше. Однак населення практично не користується так званими інвестиційними послугами, зокрема такими фінансовими інструментами, як акції, облігації або інвестування в недержавні пенсійні чи інвестиційні фонди. Пересічний українець погано обізнаний у сфері фінансів, майже нічого не знає про власні права як споживача фінансових послуг, а також не довіряє фінансовим установам. Рівень довіри до фінансового сектору України є досить низьким. Приблизно 11% респондентів роблять заощадження. Серед опитаних кожний третій споживач мав негативний досвід користування фінансовими послугами, а за рівнем проблемності до трійки лідерів увійшли споживчий кредит, банківська кредитна картка та банківський депозит (31%, 29% та 24% від загальної кількості негативних випадків, відповідно). Лише 21% респондентів вважає, що у разі виникнення непорозуміння між споживачем та фінансовою установою, конфліктна ситуація буде вирішена на користь першого.

Результати дослідження також вказують, що більшість опитаних не знають до кого можна звертатися за інформацією чи допомогою у випадку суперечок із фінансовими установами. Фінансовий стан більшості українців залишає бажати кращого. Майже 59% респондентів оцінюють фінансовий стан власної родини як задовільний, а 35% – як поганий або дуже поганий.

Низький рівень фінансової грамотності населення регіону підтверджується також тим, що респонденти недостатньо цікавляться новинами фінансового сектору. Основними «фінансовими» питаннями, які турбують більшість опитаних, є коливання курсу валют (23%), динаміка індексу інфляції (18%), зміни у рівні пенсійного забезпечення (9%). А 37% заявили, що зовсім не цікавляться фінансовими новинами. Інформаційними джерелами для опитаних слугують: газети, журнали і телебачення (61%), знайомі (23%) та інтернет ресурси (19%). Однак необхідно зазначити, що коли йдеться про вибір, компанії для придбання фінансової послуги, кожний

другий респондент звертається до порад родичів або знайомих. Розв'язання цих та інших проблем потребує системної політики, спрямованої на підвищення фінансової грамотності населення, розвитку системи фінансової освіти та зміцнення захисту прав споживачів фінансових послуг. Для того, щоб підвищити рівень фінансової грамотності населення не лише нашого регіону, а й усієї України, необхідно перш за все проводити реформи сучасної середньої освіти. На це спрямовано проект Концепції «Нової української школи», адже стійкий фінансовий сектор має використовувати освічених споживачів.

У Лужанському ЗНЗ І–ІІІ ст. імені В. Орелецького, Кіцманського району, Чернівецької області розроблено модель підготовки фінансово грамотного випускника. Ця модель містить реалізацію ще з 2012 р. дослідно-експериментальної роботи з упровадження курсу «Фінансова грамотність», інтеграцію фінансового складника у зміст інших начальних предметів, організацію позакласної діяльності Шкільного клубу підприємництва.

Навчаючи учнів фінансової грамотності виділяємо три взаємопов'язаних елементи: 1) установки; 2) знання; 3) навички.

Правильні *установки* – це базис фінансової грамотності. Йдеться про формування культури фінансової поведінки, що розпочинається з планування сімейного бюджету на тривалу перспективу і вироблення стратегії реалізації потреб життєвого циклу.

Необхідні *знання* передбачають принципи та схеми функціонування фінансового ринку, розуміння природи та функцій фінансових інститутів, ази юридичної та податкової грамотності, розуміння меж відповідальності фінансових інститутів перед клієнтами, а також клієнтів перед фінансовими інститутами, володіння мінімальним фінансовим словником, розуміння відмінностей між готівкою та безготівковими платежами тощо.

Необхідні *навички* – це вміння читати договір та розуміти інформацію, викладену в ньому, порівнювати пропозиції різних компаній, подавати претензію або скаргу в разі, якщо його права порушено, шукати та знаходити

інформацію про стан фінансового ринку, а також уміння розв'язувати фінансові задачі та приймати правильні рішення тощо.

Модель формування фінансової культури передбачає не лише навчання, а й організацію позакласної діяльності, що охоплює: проведення тижнів фінансової грамотності, учнівських практикумів, екскурсій до фінансових установ, розроблення учнівських проектів, проведення виставок, ярмарок, фестивалів учнівських робіт та доробок, Дня грошей та заощадження тощо.

Однією з ефективних форм позакласної діяльності є діяльність Шкільного клубу підприємництва, де відбуваються засідання у формі тренінгів із залученням психолога, аналізуються фінансові ситуації, розв'язуються економічні задачі, використовуються симуляційні ігри, організовуються зустрічі з підприємцями, розробляються бізнес ідеї.

Висновки. Подана модель дає можливість сформувати фінансову грамотність у школярів, тим самим, інвестуючи у майбутнє економіки України. Такі зміни сприятимуть зростанню якості фінансових послуг, дозволить розширити можливості громадян більш ефективно їх використовувати.

Цей процес скорочує уразливість перед фінансовими кризами, а також веде до поступового зниження ризиків зайвої особистої заборгованості громадян за споживчими кредитами, зменшення ризиків шахрайства з боку несумлінних учасників ринку, будучи важливим фактором захисту споживачів фінансових послуг.

Фінансово грамотне населення в цілому краще підготовлене до кризових ситуацій і може краще захистити себе, краще орієнтуватися в умовах світової фінансової кризи: розбиратися з податковими деклараціями, вибирати собі пенсійні плани зберігати свої накопичення, правильно приймати інвестиційні та інші фінансові рішення і не піддаватися паніці.

Список використаних джерел

1. Кізіма Т. О. Фінансова грамотність населення: зарубіжний досвід і вітчизняні реалії / Т. О. Кізіма // Вісник ТНЕУ. – 2012. – №2. – С. 64–71.

2. Киосаки Р. Т. Руководство богатого папы по инвестированию / Р. Т. Киосаки, Ш. Л. Летчер. – Львів: Люкспринт, 2005. – 352 с.

3. Мунді Ш. Рекомендації щодо розробки національних стратегій з фінансової грамотності / Ш. Мунді. – [Електронний режим доступу] : http://www.finrep.kiev.ua/download/ukraine_recommendations_finlit_strategy_14mar2013_smundy_ua.pdf.

4. Приходько Б. Стратегічні напрями підвищення рівня фінансової грамотності населення України / Б. Приходько // Вісник Національного банку України. – Київ, 2014. – № 2 (216). – С. 11–16.

5. Роберт Бонд Фінансова грамотність та обізнаність в Україні: Факти та висновки [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.uaib.com.ua/files/articles/1369/84/finlit_survey_6dec2010_ua.pdf.

6. Слав'янська Н. Підвищення фінансової грамотності: комерційний проект чи державна необхідність / Слав'янська Н., Незнамова А. // Вісник Національного банку України. – 2013. – № 4. – С. 31–35. Офіційний веб-сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. Режим доступу: – www.bank.gov.ua.

7. Соркін І. В. Методологічні засади розроблення стратегічних документів щодо фінансової грамотності / Соркін І. В. // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2013. – Вип. 2. – С. 301–309.

8. Юрій С. І. Фінансова грамотність населення в діалектиці сучасних освітніх тенденцій / С. І. Юрій, Т. О. Кізіма // Фінанси України. – Київ, 2012. – № 2 (195). – С. 16–25.

Наталья Курьш, Диана Курьш. ФОРМИРОВАНИЕ ФИНАНСОВОЙ ГРАМОТНОСТИ ШКОЛЬНИКОВ – ИНВЕСТИЦИИ В БУДУЩЕЕ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

Публикация раскрывает понятие «финансовая грамотность», анализирует региональный социологический опрос населения «Финансовая грамотность и осведомленность населения Черновицкой области», представляет модель подготовки финансово грамотного выпускника,

поскольку устойчивый финансовый сектор должен опираться на образованных потребителей.

Ключевые слова. финансовая грамотность, финансовое образование, финансовая культура.

Natalya Kurysh, Diana Kurysh. FORMATION OF FINANCIAL LITERACY OF PUPILS-INVESTMENTS IN THE FUTURE OF ECONOMY OF UKRAINE

Presented publication reveals definition of «financial literacy», analyzes regional sociological survey of the population «Financial literacy and the awareness of the population», presents the model of financial literacy training graduates, because a stable financial sector should be based on an educated consumer.

Keywords: financial literacy, financial education, financial culture.

УДК 336.114

Аліна Піліна, Олена Кагляк

**МОЖЛИВОСТІ ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
У РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ ШКОЛЯРІВ НА ПРИКЛАДІ
КИЇВСЬКОЇ МАЛОЇ АКАДЕМІЇ НАУК
УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ**

У статті представлено компоненти ефективної моделі розвитку економічної освіти у позашкільному навчальному закладі. Систематизовано типові чинники-блокатори, які гальмують науково-дослідницьку роботу економічного спрямування у загальноосвітніх навчальних закладах. Запропоновано альтернативні шляхи їх подолання на прикладі Київської Малої академії наук учнівської молоді.

Ключові слова: економічна освіта учнівської молоді, науково-дослідницька робота учнівської молоді, чинники-блокатори науково-дослідницької роботи економічного спрямування, модель розвитку економічної освіти у позашкільному навчальному закладі.